

Átlőtt szívű kapu

I.

Kedves Ecsém, Tibor! ... Most bizony jónéhány kilométerre vagyok tőletek, bent a muszka földön. Tőlünk húsz kilométerre a front, de gyakran ki-kiruccanunk az arcvonalba egy kis lőporfüstöt szagolni, úgy küldjük tudósításainkat. A haditudósító szóad derekas munkát végez, akad írnivaló bőven, s mi nem is tétlenkedünk tudtul adni az otthoniaknak a magyar fiúk dicsőséges fegyvertényeit. Aprítják a muszkát, mint a répát és szentül hisznek katonáink a nagy német szövetséges oldolán a végső győzelemben, a szebb, boldogabb magyar jövendőben. Álljatok helyt ti, otthoniak is olyan becsülettel a nagy ügyért, ahogy mi tesszük itt.

U. i.: Tibor ecsém!... Aztán el ne csavarja a fejed valami csinos színésznő!... A szerkesztőségben valamennyiőtöknek hazafias üdvözetem: Imre.

Kelt 1942. október 22. Oroszország. Pf: 231/70.

II.

Kedves Tibor! Ma kaptam meg lapját, melyet április 29-ről keltez, tehát 12 napig jött. Nem csoda, mert nagyon messze vagyunk tábori színházunkkal. Az egész út legérdekesebb részét most csinálom végig. Gyönyörű erdőség közepén táborozunk, a természet nagyon békés, annál kevésbé az emberek. Megismerem a Sztálin gyertya fényét, de közlőrl és tucatszámra. Legszebb élmény azonban az, mikor bunkerok tetején játszunk és ezek a kedves magyar fiúk, akik hosszú hónapok óta föld alatt élnek, állandó életveszélyben, könnyes szemmel és túlradó szeretettel fogadnak bennünket. Végtelenül boldog vagyok, hogy én is részt vehetek ebben a misszióban, megnevetetni őket és kicsit „otthont” idézni nekik. Azt hiszem, június 1-re sikerül hazajutnom, akkor sokat fogok mesélni. Üdvözli: Lucy.

Tábori Színház. Pf: 195/90

Ellenőrizve: 1943. V. 14. Recsi főhadnagy.

III.

Ifjú barátom!... Megkaptam kedves levelét és minden sora üdítő itt, az irdatlan messzeségben. Bizony, szivesebben lennék magukkal én is a meleg szerkesztőségben. Itt újságot csinálni valamelyest körülményesebb és kellemetlenebb feladat. Errefelé kegyetlenebb és komisszabb a tél, mint otthon, egyéb

körülményekről nem beszélek. Jelenleg a bunkerban ülök, egy dobkályha mellett, úgy írok. A kályha veszettül fűt, mégis jégverem az egész ódu. Az egyik felem félangolosra sül, a másik kocsonyás halmazállapotba megy át. De: szelavi... ilyen az élet. Ezt kell szeretni.

Vigyázzanak helyettem is a „mundér” otthoni becsületére. Üdvözlí öreg pályatársa, jelenleg tartalékos főhadnagy és haditudósító: Laci bácsi.

Kelt 1944. január 18-án. Pf. mint eddig: 337/35.

IV.

Szeptember végén, a legutóbbi szőnyegbombázás után megszűnt a lapunk, szerteszéledtek a fiúk. Ment, ki, merre látott. Pestre, a Dunántúlra, falura. A front már mind kivehetőbben hallatta távoli hangjait a Várad felőli hegyekről. Bezár a színház is, melynek nehéz tölgykapujára együtt véstünk szívet Judittal, akkori színésznő kedvesemmel. Judit most tovasodródott a társulattal nyugalmasabbnak remélt táj felé, én a város melletti tanyavilágot választottam menedékül.

Csodálatosan aranyló volt a negyvennégyes ősz mifelénk. S ha a távolból jövő rengések nem jelezték a valót, olyanrak tűnt a tanya, mint a béke szigete. Naphosszat a tanya melletti erdőszélen heverésztem, kihullott belőlem a környező világ, csak Judit maradt az enyém:

Ez talán nem is szerelem;
Nem való és nem álom.
Valami furcsa, felemás
Éteres, kába lebegés:
Kinyújtom kezem, keresem
Kezed – és nem találom.

(Pedig csak szimpla szerelam;
Tetszik a szemed lángja,
Idomod, hangod, mosolyod,
Csókodnak puhasága.
Judit!... A neved szeretem,
Mert asszonyos, dús áram:
Áthat a csonton, ereken,
De jó, hogy rád találtam!)

A háborúban nem mindig nému!nak el a múzsák. Soha nem írtam verset Judithoz, s íme, épp e kaotikus állapotban kellett megfoganni az elsőnek. Morzsolgattam magamban szüntelen a sorokat, s rettenetes vágyódást éreztem a versben meglelt, de nagyonis távoli kedves után. Akivel a válás napján szívet véstünk a színház tölgykapujába.

Hetek óta szinte idillikus életet éltünk itt, és a városból érkezőknek az adott körülmények között valóságos földi paradicsamot jelentett az erdőszéli kis tanya-világ. Azt szokás mondani; parasztember akkor vág tyúkot, ha vagy a gazda, vagy a jószág beteg. Most a világ volt nagybeteg, sokan úgy gondolták; inkább maguk éljék fel javaikat, mint ellenség-idegenek. Csapó Pista bácsi, az öreg gazda, akinek vendéglátó szíveségét bírtam, egy napos délután megfogott:

– Uramócsém, ha terhére nem esik, kigördíthetnék egy hordócskát a boglya alól. Oda bújtattam, gondoltam, jó lesz jobb napokra, de azt gyanítom, addig nemigen volna maradása. Inkább mi pusztítsuk el, tanyabeliek, ahogy most vagyunk.

Kigörgettük a hordót a tanyasor egyetlen utcájára, az öreg menten csapverte, ott vigadtunk-keseregünk hajnalig a tövén. Akkorra kiürült.

– Nnn!.. Eztán erre sincs több gondom. – jelentette ki végső pohár után az öreg, de a bor gőzében is szomorú volt a szeme, mintha halotti torról állt volna föl. – Nincs rá gondom, legalább rendes becsületes magyar emberekben nyugszik.

V.

Immár negyedik napja dörgött az ágyú a tanya fölött. A háború istene, a tüzéség rajtunk át egymásnak feleselt. Az apró házak lakói szorongva füleltük a szembefeszülő erők bömbölő és vijjogó viadalát. A tanya immár telve volt a város száműzötteivel, kiket az események kiméletlen és egyre keményebb csapása sodort ide, a viszonylagos békébe. De négy napja a tanya is felbolydult, láthatatlan istennyilák vágattak felettünk; az aknák, mint rossz úton elszabadult szekerek.

Néhány napja az erdőben németeket vettünk észre. Közülünk senki nem tudta, mikor jöttek. Ott voltak. A lombok lörésein lövegek meredtek a város felé.

Ötödik napon olyan hirtelen és nem vártan, mint a derűs égből jövő viliám, pergőtűz alá került a tanya. Fejvesztett zűrzavar, hanyatt-homlok rohongálás mindenütt, ki a házakból, a határszéli részekre, bárhová, csak ki a bizonyos pusztulásból. Legtöbbször az erdőszéli árokban reméltünk oltalmat az istenitélet elől. Mert pusztító istenitélet volt az a felfoghatatlan idő, két, három, vagy ezer óra, ami fölöttünk akkor telte. S miként Sodoma alatt Lótba, úgy dermedt a döbbenettől ereinkbe a vér egy látványra, egy félelmetes felfedezésre: nem vagyunk egyedül az árokban. Az ósás távoli sávjából ismeretlen egyenruhások csapata kúszott felénk, mind közelebb.

Csak azt tudtuk; pillanatokon belül tennünk kell valamit. Az öreg Csapó tért elsőnek magához a bénító rémületből. Fehér ing volt az őregen, egyetlen mozdulattal rántotta le magáról, s egy parti vessző végére tűzte. Lobogtatására az ismeretlen csapatban hullámvás támadt, meggyorsult a mozgásuk. Nemsokára katonák, lovak, civilek keveredtek az árokban.

Megint órák teltek... vagy percek, mindössze?... Egyszeriben tompa csönd szakadt ránk. Elhallgattak az aknavető, minden előbbi láрма, mintha meghalt volna fölöttünk, körülöttünk a világ, csak mi vagyunk egyedüli létezők az egész mindenségben. De a süketség pillanatok intervalluma volt az ádáz hangorkánban. Egyszeriben az erdei német egységek felől könnyű vadászgépek berregése ült ránk. A gépek az árkon túli mezőséget körözték, aztán az árokvonalat s, pöröggni kezdtek a fedélzeti gépfegyverek.

Nem volt további maradásunk. Kavargó rajokban vetettük magunkat a védtelen mezőségnek, de a repülő, szerencsére most már tanácsosabbnak látták támaszpontra térni, mert valahonnan, az országút túlsó feléről elhárító ágyúk szólaltak meg.

Fel-felbukva, hörögve, de végre kivergődtünk az útra, amely most egészen elhagyatott volt. Aztán -ahogy ködös emlékeimben megkövült-szöllőkön, szántókon, réteken törünk célunk, az elhagyott város felé. Szembe velünk ismeretlen uniformisú katonák áradata özönlik. Egy közülük biztatóan felénk kiált: Vojna kaput!.. Debrecen kaput!..

Nem értjük, csak megyünk, fullasztó, nehéz lihegéssel, futva és trappban, el, ki. minél távolabb a pokoltól, ahol éppen most készül összedölni minden.

Debrecen kaput?.. Valaki azt mondja közöttünk, ez annyit tesz: Debrecen halott.

Hová megyünk akkor?.. A halottak városába?

A dűlőutak mentén szétlőtt harckocsik, kerekéről leroskadt szekerek, eldobott motorok, kerékpárok.

VI.

Már bent vagyunk az elővárosban, a kertségi házak során. Az úton még mindig özönlenek az idegen katonák. De itt már csend van s az élet bárhogyan is, de él.

A színház előtt haladunk. Kilépek összeverődött kis csapatunkból, nekem itt most meg kell állnom. Meg kell nézmem valamit, nekem most mindennél az a legfontosabb, talán az életnél is. Judittal dobogó szívünket véstük.

A kapu ott áll a helyén, híven teljesíti rendeltetését most is. De a szív!.. A szívünk már nem él... Megölte egy eltévedt golyó. Átlötte, hogy haljon meg a szerelem.

KŐ-SZABÓ IMRE

A bányász és a katona

Gosztonyi Lajost a mozdony éles sípja ébresztette fel. Hirtelen nem tudta hol van. A vagonban félhomály uralkodott. A kerekek monoton csattogása elviselhetetlen keménységgel csengett fülében.

Körülnézett. A zsúfolt vagonban az emberek kuporogva aludtak. Az ajtónál egy kopasz, idősebb ember bámult maga elé.

Gosztonyi felállt, az ajtóhoz botorkált. A rés kicsi volt, az ökle sem fért ki rajta.

– Segíts márl – szolt a kopasz férfihez.
Az kérdően intett a fejével.